

UNIVERSITATEA DE VEST DIN TIMIȘOARA
FACULTATEA DE DREPT
ȘCOALA DOCTORALĂ DE DREPT

PROBA CU ÎNSCRISURILE ELECTRONICE ÎN
PROCESUL CIVIL

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC:
prof. univ. dr. CLAUDIA ROȘU

DOCTORAND:
RUSU ANDREI

TIMIȘOARA
2024

CUPRINS

I. ASPECTE GENERALE PRIVIND TEMA ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII	1
1. Noțiuni introductive	1
2. Importanța și actualitatea temei	2
3. Scopul urmărit al cercetării	3
II. STRUCTURA ȘI CONȚINUTUL LUCRĂRII.....	4
III. CONCLUZII ȘI PROPUNERI <i>DE LEGE FERENDA</i>.....	28

PROBA CU ÎNSCRISURILE ELECTRONICE ÎN PROCESUL CIVIL

REZUMAT

Cuvinte-cheie: semnătura electronică simplă, semnătura electronică avansată, semnătura electronică calificată, înscrisul pe suport informatic, înscrisul în formă electronică, înscrisul electronic, documentul electronic, administrarea probei cu înscrisuri electronice, contractul încheiat la distanță, proba cu înscrisuri, proba cu înscrisuri electronice.

I. ASPECTE GENERALE PRIVIND TEMA ȘI OBIECTIVELE CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

1. Noțiuni introductive

Avansarea științei a condus la o diversificare și amplificare a relațiilor sociale. Dreptul este definit ca un sistem al cărui scop este realizarea unui echilibru de interese din care să rezulte armonia socială¹. Astfel, sporirea complexității relațiilor interumane a avut ca și consecință necesitatea realizării unor reglementări legale. De asemenea, datorită progresului tehnologic din ultimele decenii este imperios a adapta continuu sistemul legislativ la această realitate socială. Astfel, a fost necesar ca legislația să includă posibilitatea admisibilității mijloacelor electronice pentru soluționarea a numeroase litigii, care prin mijloace clasice ar fi fost dificil de rezolvat.

Tehnologia joacă și un rol de a regla ordinea socială și de drept, într-un mod indirect². Prin această aserțiune, ne referim la faptul că aceasta poate fi utilizată ca un mijloc auxiliar pentru a atinge un scop legal. Cu titlu de exemplu, cercetarea e-mailului primit (de către un expert) pentru a observa dacă acesta a fost trimis de o anumită persoană. Folosirea tehnologiei ca și o modalitate în vederea atingerii unor scopuri legale nu afectează conceptul de drept sau calitatea normativă. Cu toate acestea, există riscul ca tehnologia a cărei funcție este să asigure o anumită conduită, să influențeze totuși cele menționate. Faptul enunțat, indică o îndepărtare de la ordinea de drept tradițională la una organizată tehnologic care ar putea eroda angajamentul moral al persoanelor, către normele legale, având ca și consecință pierderea spiritului legalității³. Există un *nexus* indisolubil între moralitate și lege. Astfel, oamenii respectă legea aplicând filtrul moralității. În situația în care, există o disonanță între cele două fundamente, membrilor societății le este mai dificil a respecta litera legii. De asemenea, trebuie avut în vedere principiul *nemo censetur ignorare legem*. Persoanele nu au posibilitatea de a cunoaște

¹ A. Văllimărescu, *Tratat de enciclopedia dreptului*, Editura Lumina Lex, București, 1999, pg. 68.

² E. Palmerini, *The interplay between law and technology, or the RoboLaw project in context*, pg. 14 - http://www.robolaw.eu/RoboLaw_files/documents/Palmerini_Intro.pdf - accesat la 6.11.2023.

³ R. Brownsword, *Berkeley Technology Law Journal*, volumul 26, ediția a 3-a, art. 3 - *Lost in Translation: Legality, Regulatory Margins, and Technological Management*, Roger Brownsword, 2011, pg. 1323 – 1324 - <https://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.ro/&httpsredir=1&article=1914&context=btlj> - accesat la 6.11.2023.

toate normele legale existente, astfel, moralitatea este uzitată pentru a distinge între legalitate și ilegalitate. Angajamentul moral al persoanelor, către normele legale, reflectă această legătură între moralitate și lege, în procesul intelectual de luare a deciziilor. Posibila pierdere a spiritului legalității prin intermediul trecerii de la ordinea de drept tradițională, la una organizată tehnologic derivă din modificarea scopului pentru o anumită acțiune, de la prudență și moralitate la simplă probabilitate sau posibilitate.

În prezent sunt reglementate trei tipuri de înscrisuri electronice conform dispozițiilor legale. Există, așadar, anumite incongruențe între aceste tipuri de înscrisuri electronice, în special cu privire la valori probatorii diferite ce trebuie analizate pentru a realiza o mai bună înțelegere a efectelor lor, atât de către neprofesioniști cât și de profesioniști. De asemenea, semnătura electronică este atașată unui înscris electronic, atât pentru a confirma conștientul semnatarului, cât și pentru identificarea acestuia. În lipsa acestei semnături electronice, nu există posibilitatea identificării celui care a edificat un înscris electronic.

Tema lucrării este reprezentată de proba de înscrisurile electronice în procesul civil. Astfel, în afară de aspectele enunțate în paragraful anterior, analiza implică și o cercetare cu privire la administrarea acestui tip de probă. Însă analiza nu se rezumă doar la instituția juridică reglementată de Codul de procedură civilă și Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică, ci se extinde asupra legislației internaționale și elementelor de drept comparat. De asemenea, fiecare tip de semnătură electronică necesită o cercetare specifică, atât din perspectivă doctrinară cât și din perspectiva jurisprudențială.

Digitalizarea justiției este inevitabilă, în special în contextul pandemic COVID-19. Aceasta poate fi tradusă prin găsirea unor soluții tehnice potrivite, care să fie aplicate și să faciliteze implementarea sistemelor de justiție, astfel încât interesul superior al aflării adevărului, precum și principiile care stau la baza dreptului să fie salvagardate⁴. Studiul procesului civil cu privire la utilizarea mijloacelor tehnologice este indispensabil pentru a răspunde nevoilor unei societăți moderne.

2. Importanța și actualitatea temei

În prezent, prin intermediul internetului, orice persoană poate să încheie acte juridice la distanță cu ușurință. Prin urmare, se vor naște multiple litigii în care va fi necesară administrarea probei cu înscrisul electronic. Legislația trebuie să răspundă la aceste necesități la nivel de societate, asigurând protecție persoanelor împotriva eventualelor abuzuri.

Încrederea în înscrisurile electronice, la nivelul societății este minimală. Cercetarea actuală urmărește inclusiv crearea unei convingeri pozitive cu privire la utilizarea acestor înscrisuri prin simplificarea legislației actuale.

Menționăm, de asemenea că nu este realizată o distincție clară în legislație, în doctrina juridică actuală și în jurisprudență între înscrisurile pe suport informatic, înscrisurile în formă

⁴ R. A., Bănică, *Digitalizarea justiției în contextul pandemiei COVID-19 și implicațiile digitalizării asupra drepturilor constituționale*, în *Revista de drept constituțional* nr. 2/2020 - <https://lege5.ro/App/Document/ha3tiojxgg4a/digitalizarea-justitiei-in-contextul-pandemiei-covid-19-si-implicatiile-digitalizarii-asupra-drepturilor-constitutive?pid=408357089&expression=#p-408357089> – accesat la 6.11.2023

electronică, contractele încheiate la distanță prin mijloace electronice și documentul electronic, aspect ce necesită o examinare minuțioasă.

Semnăturile electronice sunt utilizate în majoritatea comunicărilor online (inclusiv *social media*) fără ca părțile să conștientizeze acest fapt. Astfel, repercusiunile legale și sociale nu sunt procesate psihic de către membrii societății. În consecință, conceptul de semnătură electronică trebuie explicat într-un limbaj eficient care nu permite interpretări multiple. De asemenea, tipurile de semnături electronice și modul de aplicare a acestora trebuie clarificate.

Semnătura electronică avansată nu este consacrată expres în Legea nr. 455/2001. Însă Regulamentul UE nr. 910/2014 prevede posibilitatea utilizării acesteia. Astfel, multiple omisiuni legislative există, fiind necesar a fi prezentate pentru îmbunătățirea sistemului legal actual.

Multiple legislații internaționale au priorizat adaptarea continuă a normelor juridice cu privire la mijloacele de comunicare electronică. Astfel, o perspectivă comparată va elucida ce anume trebuie modificat pentru a eficientiza uzitarea acestor înscrisuri.

Prin intermediul acestor scurte considerații introductive am dorit să evidențiem oportunitatea unui studiu dedicat înscrisurilor electronice în procesul civil. În prezent, nu există o cercetare științifică de amploare (teză), integrală care să aibă ca epicentru analiza acestor tipuri de înscrisuri. Înscrisurile electronice reprezintă o instituție care necesită o analiză detaliată, menită să completeze stadiul actual reflectat în câteva dintre lucrările de specialitate, să scoată în evidență dificultățile de interpretare și aplicare a dispozițiilor actuale și să aducă unele propuneri *de lege ferenda* în vederea îmbunătățirii soluțiilor legislative.

3. Scopul urmărit al cercetării

Prin intermediul acestei lucrări am urmărit ca deziderat, să supunem atenției înscrisul electronic, cu toate corelațiile pe care le-ar putea avea cu celelalte materii ale dreptului, cercetând și multiple aspecte care nu au fost abordate în lucrările de specialitate.

Am observat că și după o îndelungată perioadă de aplicare și interpretare, o serie de probleme nu au primit nici în prezent o rezolvare unitară, existând diferențe de viziune atât în doctrină, cât și în jurisprudență. Ne propunem să soluționăm aceste diferențe, punctând argumentele în susținerea uneia sau a alteia dintre opinii, pentru ca în final să oferim propriul răspuns la chestiunile ivite. De asemenea, dorim să prevenim numeroase probleme care s-ar putea ivi în practica judiciară română, prin analize teoretice și cercetare comparată.

Exempli gratia, o distincție clară între înscrisurile electronice reglementate de legislația internă. Puterea doveditoare a înscrisului pe suport informatic, în lipsa unei semnături electronice reprezintă alt aspect care necesită o analiză.

Unul dintre scopurile principale ale doctrinei juridice este de a oferi soluții concrete și actuale la problemele identificate în practică, prin propunerea unor soluții concrete și eficiente, acolo unde legea nu prevede sau este neclară. Astfel, în situația în care dreptul își are originea în practică, revine literaturii de specialitate menirea de a-l explica și de a găsi soluții acolo unde el este neclar, lipsește astfel încât să ofere o orientare practicii judiciare. Prin urmare, prezenta cercetare are ca scop trasarea unei orientări în practică pentru toți actorii implicați în procesul civil.

Propunerile de *lege ferenda* nu pot să lipsească într-o lucrare de doctorat, fiind necesară adaptarea legislației la problemele societății actuale. Așadar, considerăm că ar trebui modificate numeroase norme juridice din legislația națională.

Precum am menționat anterior, nu există o cercetare juridică de amploare (teză) care să aibă ca epicentru înscrisul electronic. Având în vedere gradul ridicat de uzitare a mijloacelor electronice în societate, multiple aspecte trebuie elucidate și clarificate. Acesta reprezentând un scop principal al lucrării.

II. STRUCTURA ȘI CONȚINUTUL LUCRĂRII

Lucrarea este împărțită în cinci capitole, corespunzătoare unei teme mai generale, fiecare capitol cuprinzând, la rândul său, mai multe secțiuni.

Capitolul I este dedicat fixării *considerațiilor generale referitoare la probele în procesul civil*. Acest segment are ca scop prezentarea unor concepții universale cu privire la probe, o introducere în temă dintr-o perspectivă de ansamblu pentru a putea ulterior cerceta în amănunt în cadrul celorlalte capitole înscrisurile electronice. În cadrul celor șase secțiuni vom cerceta *Noțiunea și importanța probei, Clasificarea probelor, Subiectul și obiectul probei, Sarcina probei, Reguli comune referitoare la admisibilitatea, administrarea și aprecierea probelor și Convenții asupra probelor*.

Prima secțiune este dedicată *noțiunii și importanței probei*. În cadrul acesteia am făcut o analiză etimologică și legală a sintagmelor *probă* și *dovadă* împreună cu consecințele ce derivă din uzitarea acestora. De asemenea, cercetarea implică și o radiografie a legislației internaționale cu privire la noțiunea enunțată.

Realizarea justiției în statul de drept nu se poate îndeplini fără un sistem probator corespunzător care să asigure aflarea adevărului în cauzele supuse judecării. În drept, probele reprezintă toate mijloacele pe care o persoană le poate întrebuința spre a stabili în justiție un drept al său sau faptele din care derivă un drept al său. Probele reprezintă mijloacele prin care se asigură realizarea drepturilor împotriva celor care le nesocotesc⁵. Fără acestea, drepturile ar fi simple posibilități teoretice, orice persoană având posibilitatea revendicării. Aceste considerații subliniază importanța probelor și indispensabilitatea acestora în procesul civil.

În cadrul celei de-a doua secțiuni am analizat *clasificarea probelor*. Astfel, importanța gnoseologică cât și practică a acestei clasificări este prezentată, deoarece reies numeroase particularități, însușiri comune ale probelor, prin intermediul cărora se poate realiza o mai bună etapizare și comprehensiune a admisibilității, administrării și aprecierii a probelor.

Ierarhizarea probelor nu reprezintă scopul acestei clasificări, deoarece toate probele sunt lăsate la libera apreciere a judecătorului⁶. Astfel, acesta va stabili în ce măsură prezintă relevanță probele scindării cauzei și valoarea doveditoare a acestora.

În cadrul celei de-a treia secțiuni este analizat *subiectul și obiectul probei*. Astfel, cercetarea a implicat o examinare a subiectului probei care este reprezentat de judecător și misiunea acestuia în aflarea adevărului.

⁵ M. Fodor, *op. cit.*, 2006, pg. 14

⁶ M. Fodor, *Probele în procesul civil – Legislație, doctrină și jurisprudență*, Editura Universul Juridic, București, 2021, pg. 122.

Referitor la obiectul probei, am definit elementele de drept și de fapt pentru a putea face o distincție între acestea. Deci, obiectul probei este reprezentat doar de elementele de fapt care tind la dovedirea raportului juridic litigios, respectiv faptele și actele juridice în sens restrâns, care au creat, modificat sau stins raportul juridic concret sau au determinat ineficacitatea acestuia, dând dreptul de a se cere anularea, rezoluțiunea, rezilierea actului juridic.

În vederea stabilirii existenței sau inexistenței faptelor pentru a căror dovedire probele au fost încuviințate, judecătorul le apreciază în mod liber, potrivit convingerii sale, în afară de cazul când legea stabilește puterea lor doveditoare.

Cea de-a patra secțiune este intitulată **Sarcina probei**. În cadrul acesteia, definiția sarcinii probei rezultă din prevederile art. 249 din C. proc. civ., respectiv, „Cel care face o susținere în cursul procesului trebuie să o dovedească, în afară de cazurile anume prevăzute de lege”. Prin urmare, sarcina probei nu este doar a părților, ci orice participant la proces trebuie să probeze susținerile făcute.

În procesul civil există trei actori: reclamantul, pârâtul și judecătorul. Sarcina probei constă în a cunoaște care dintre acești actori trebuie să facă dovada pretențiilor și a apărărilor. Astfel, cercetarea cuprinde această analiză a celor trei actori, pe rând.

Penultima secțiune cuprinde **reguli comune referitoare la admisibilitatea, administrarea și aprecierea probelor**.

Administrarea probelor reprezintă un moment indispensabil, esențial și decisiv în cadrul procesului civil pentru a fi pronunțată o hotărâre temeinică și legală. Acest fapt se datorează prezentării elementelor care vor duce la cunoașterea situației de fapt. Astfel, aceste elemente au fost supuse cercetării în cadrul prezentei lucrări.

Examinarea administrării probelor implică analiza a trei aspecte: propunerea probelor, încuviințarea acestora și administrarea propriu-zisă⁷. Precizăm faptul că există un *nexus* indisolubil între administrarea probelor și aprecierea acestora.

Faza inițială este determinată de **propunerea probelor**. Potrivit art. 254 alin. (1) din C. proc. civ., reclamantul propune probe prin cererea de chemare în judecată iar pârâtul prin întâmpinare. Aceasta reprezintă regula cu privire la propunerea probelor. În cazul nerespectării acestor cerințe legale, va interveni sancțiunea decăderii. De asemenea, excepțiile de la regulă sunt examinate.

Încuviințarea probelor propuse se poate realiza doar dacă acestea sunt admisibile și după ce au fost puse în discuția contradictorie a părților. Admisibilitatea probelor este stipulată în cadrul art. 255 din C. proc. civ. Astfel, probele trebuie să fie admisibile potrivit legii și să ducă la soluționarea procesului. Deci, proba trebuie să fie legală, verosimilă, pertinentă și concludentă.

Referitor la **administrarea propriu-zisă a probelor**, aceasta se face în fața instanței de judecată, dacă legea nu dispune altfel. Aserțiunea anterioară are ca temei dispozițiile art. 16 din C. proc. civ.

Probele vor fi administrate înainte de începerea dezbaterilor asupra fondului. Așadar, regula este determinată de respectivul moment temporal.

⁷ F. Măgureanu, *op. cit.*, 1997, pg. 43.

Instanța va examina probele administrate, pe fiecare în parte și pe toate în ansamblul lor. În vederea stabilirii existenței sau inexistenței faptelor pentru a căror dovedire probele au fost încuviințate, judecătorul le apreciază în mod liber, potrivit convingerii sale, cu excepția cazului în care forța lor probantă este stabilită prin lege.

Ultima secțiune a prezentului capitol implică o analiză a **convențiilor asupra probei**. Convențiile asupra probelor, sunt stipulate în art. 256 din C. proc. civ. Astfel, „convențiile asupra admisibilității, obiectului sau sarcinii probelor, sunt valabile, cu excepția celor care privesc drepturi de care părțile nu pot dispune, a celor care fac imposibilă ori dificilă dovada actelor sau faptelor juridice ori, după caz, contravin ordinii publice sau bunelor moravuri”. Apreciem că, o convenție asupra puterii doveditoare a probelor ar putea fi stabilită, însă doar dacă ar mări forța probantă a acestora, cu condiția de a nu încălca o normă juridică de ordine publică.

În cadrul Capitolului II, ne vom îndrepta atenția asupra înscrisurilor ca probă, respectiv **Noțiunea și categoriile de înscrisuri**. Această analiză este indispensabilă pentru înțelegerea modului de funcționare a înscrisurilor electronice examinată în capitolele ulterioare.

Aspectele examinate **în prima secțiune** conduc la analiza **noțiunii de înscrisuri**. Proba cu înscrisuri are un caracter *sui generis*, comparativ cu celelalte mijloace de probă, datorită posibilității conservării în timp a acestei probe. De asemenea, puterea doveditoare a înscrisurilor nu este afectată de trecerea timpului. Înscrisurile sunt de cele mai multe ori preconstituite, adică scopul existenței acestora este de a fi folosite în caz de litigiu ca mijloc de probă. Astfel, putem afirma că înscrisurile se bucură de un grad de obiectivitate, fiind întocmite anterior nașterii litigiului. Comparativ, martorii pot fi influențați, deci acest mijloc de probă nu se bucură de obiectivitatea probei cu înscrisuri. Având în vedere considerentele menționate anterior, putem face aserțiunea că este necesară realizarea unei analize a înscrisurilor.

Am cercetat definiția înscrisului care este consacrată în cadrul art. 265 C. proc. civ. „Înscrisul este orice scriere sau altă consemnare, care cuprinde date despre un act sau fapt juridic, indiferent de suportul ei material, ori de modalitatea de conservare și stocare”. Observăm că textul consacrat de C. proc. civ face referire la înscris în sens de instrument probatoriu. Așadar, lucrarea a cuprins o analiză a fiecărui termen din definiția enunțată și consecințele juridice aferente.

Pentru a demonstra lipsa de încredere a persoanelor cu privire la înscrisurile electronice am specificat rezultatele unui experiment. Astfel, participanților le-a fost prezentat un înscris semnat clasic, apoi un înscris în formă electronică la care s-a atașat o semnătură electronică⁸. Aceștia erau obligați să aleagă înscrisul cu gradul de validitate cel mai ridicat. Participanții au respins înscrisul semnat electronic considerând că înscrisul cu semnătura olografică reflectă realitatea⁹.

Prin analiza secțiunii celei de-a doua, respectiv **Clasificarea înscrisurilor**, se va realiza o primă distincție între înscrisul clasic și cel electronic. De asemenea, specific acestei secțiuni este faptul că este realizată o clasificare a înscrisurilor.

Ultima secțiune a capitolului va trata instituția din **perspectiva sistemului de drept procesual civil din Austria, țările common-law, Finlanda, Olanda și Quebec**, o incursiune

⁸ <https://www.sciencedaily.com/releases/2014/12/141202123842.htm> - accesat la 06.11.2023.

⁹ Ibidem

care va scoate la iveală numeroase similitudini, însă și modul diferit de legiferare a înscrisurilor ca probe în aceste țări, fiecare sistem juridic în parte având propriile particularități. Relevanța acestui studiu reiese din necesitatea de adaptare a legislației autohtone.

Precizăm faptul că pentru realizarea unei comprehensiuni eficiente a funcționării înscrisurilor în diferite sisteme legale, vom specifica și aspecte de procedură civilă generale, existente în legislația acestor sisteme. Astfel, prezentăm inclusiv nivelul de convingere pe care trebuie să-l posede instanța pentru a putea stabili un fapt ca fiind adevărat (minim standard de probă) pentru fiecare națiune.

Motivul pentru care am ales analiza legislației Austriei, Olandei și Finlandei cu privire la înscrisuri este determinat de faptul că există un grad diferit de codificare pentru fiecare națiune. Astfel, legislația austriacă referitoare la înscrisuri este una riguros codificată. Specificăm că legislația olandeză este una mai puțin codificată comparativ cu cea austriacă sau română. De asemenea, legislația finlandeză prevede libertatea de apreciere deplină a judecătorului cu privire la probele cu înscrisuri.

Capitolul III va pune accentul pe *înscrisurile în formă electronică*, acestea fiind un tip principal de înscris electronic consacrat în legislația română. Chintesența lucrării este determinată de aspectele enunțate în prezentul capitol.

În cadrul primei secțiuni vom trata analiza *noțiunii de înscris în formă electronică* și prin prisma legislației internaționale, examinând ce caracteristici ar trebui să definească înscrisul electronic.

Prezenta secțiune prezintă noțiunea de înscris electronic. Această definiție este consacrată în Legea nr. 455/2001. Analizând doctrina juridică, apreciem că definiția este una extensivă și poate să producă anumite neclarități.

Fotografiile, fotocopiile, filmele, discurile, benzile de înregistrare a sunetului, precum și alte asemenea mijloace tehnice, nu sunt considerate înscrisuri electronice, acestea fiind mijloace materiale de probă, potrivit art. 341 C. proc. civ. În cadrul altor legislații, fotografiile (pe suport electronic), înregistrările audio și video pot fi considerate înscrisuri în formă electronică. Cu titlu de exemplu, menționăm legislația S.U.A, aspect precizat în cadrul secțiunii 2, comentarii, pct. 6 din Legea Tranzacțiilor Electronice Uniforme (UETA – 1999, S.U.A.)¹⁰.

Considerăm că, înscrisul în formă electronică ar putea avea și o formă vizuală. Cu titlu de exemplu, menționăm schițele, proiectele sau planurile arhitecturale în format electronic. Acestea reprezintă, într-adevăr, un înscris electronic. Demn a fi menționat este și faptul că, fotografiile, fotocopiile, filmele, discurile, benzile de înregistrare a sunetului, precum și alte asemenea mijloace tehnice, sunt recunoscute ca mijloace de probă în cadrul legislației interne. Înregistrările audio și video intră în cadrul acestei categorii. Suporturile tehnice, pe care sunt înregistrate starea, sau situarea unui bun, înscris sau o anumită situație de fapt, reprezintă mijloace materiale de probă (chiar dacă nu sunt mijloace materiale de probă propriu-zise). Deci, putem face aserțiunea că sunt recunoscute și acestea ca materiale de probă chiar și în formă electronică, însă nu trebuie confundate cu înscrisurile în formă electronică, definite de Legea nr. 455/2001. Prin urmare, nu rezultă nici o repercusiune negativă, din absența calificării înregistrărilor audio și video ca înscrisuri sau documente electronice în legislația internă, cât timp acestea sunt recunoscute de sistemul juridic ca mijloc de probă.

¹⁰ <http://euro.ecom.cmu.edu/program/law/08-732/Transactions/ueta.pdf> - accesat la 30.10.2023.

Dispozițiile Regulamentului European nr. 910/2014 au lăsat fără efect, din data de 1 iulie 2016, prevederile legii interne cu privire la definițiile referitoare la înscrisul în formă electronică. De asemenea, potrivit Regulamentului eIDAS, trebuie recunoscute documentele electronice, respectiv orice conținut stocat în format electronic, în special sub formă de text sau de înregistrare sonoră, vizuală sau audiovizuală. Constatăm o extindere a conceptului de document electronic și la alte tipuri de forme.

Menționăm faptul că legiuitorul român ar putea defini înscrisul electronic, respectând normele Regulamentului eIDAS (definiția documentului electronic) în vederea stabilirii unei valori probatorii superioare. Acest fapt nu ar fi contradictoriu normelor Regulamentului European nr. 910/2014, deoarece documentul electronic sub formă de text va putea fi administrat în instanță și va avea valoare probatorie chiar și în lipsa colecției de date în formă electronică între care există relații logice și funcționale și care redau litere, cifre sau orice alte caractere cu semnificație inteligibilă. Altfel spus, documentul electronic sub formă de text va avea putere probatorie și în afara definiției înscrisului în formă electronică stipulată în Legea nr. 455/2001.

Condițiile și efectele înscrisurilor în formă electronică reprezintă epicentrul ***celei de-a doua secțiuni***.

Forma acestor tipuri de înscrisuri a fost modificată, contextul pandemic amplificând necesitatea utilizării înscrisurilor electronice de către autorități și instituții publice datorită importanței evitării contactului între persoane. Astfel, posibilitatea utilizării înscrisurilor autentice electronice dobândește popularitate (eficientizează timpul).

Pentru ca activitatea instituțiilor și autorităților publice să se poată desfășura inclusiv prin mijloace electronice în deplină siguranță și în condiții de legalitate, a fost necesară recunoașterea efectelor juridice ale înscrisurilor și semnăturilor electronice prin adoptarea Ordonanței de urgență nr. 38/2020 privind utilizarea înscrisurilor în formă electronică la nivelul autorităților și instituțiilor publice¹¹. Prin urmare, lucrarea cuprinde și o analiza a înscrisurilor autentice electronice și a utilității acestora.

Apreciem încrederea acordată de legiuitor acestor tipuri de înscrisuri. Însă, menționăm că acest cadru general trebuia stabilit prin intermediul unui act normativ cu mult timp anterior adoptării Ordonanței de urgență nr. 38/2020 deoarece ar fi sporit credibilitatea utilizării înscrisurilor electronice de către societate și oferi un cadru legal necesar autorităților și instituțiilor publice pentru folosirea în mod eficient a înscrisurilor precizate.

Referitor la art. 2 din actul normativ enunțat, acesta prevede o mențiune expresă cu privire la aplicabilitatea definițiilor prevăzute în cadrul Regulamentului European nr. 910/2014 în legislația internă a României (în cadrul Ordonanța de urgență nr. 38/2020). Actul normativ precizat fiind un Regulament European, normele consacrate în cadrul acestuia erau de aplicabilitate directă în dreptul intern și anterior adoptării Ordonanța de urgență nr. 38/2020. Însă, pentru a consolida importanța acestor definiții a înscrisurilor și semnăturilor electronice, legiuitorul a considerat necesară elaborarea unei norme care prevede acest aspect în mod expres.

Suntem de acord cu necesitatea adoptării unei norme exprese care să prevadă aplicabilitatea Regulamentului eIDAS în dreptul intern român. Însă, apreciem că ar fi trebuit

¹¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 289 din 07 aprilie 2020, cu modificările și completările ulterioare

menționat expres și modul în care această prevedere afectează definițiile consacrate în Legea nr. 455/2001, legea specială cu privire la semnăturile electronice. În cadrul unei opinii exprimate în literatura de specialitate¹², definițiile înscrisurilor și semnăturilor electronice consacrate în dreptul intern, respectiv Legea nr. 455/2001, sunt lăsate fără efect. Considerăm această perspectivă juridică veridică și apreciem că legiuitorul putea să tranșeze acest aspect în Ordonanța de urgență nr. 38/2020.

Autoritățile și instituțiile publice sunt obligate să semneze actele emise electronic utilizând semnătura electronică de tip calificat, conform Ordonanței nr. 38/2020. Numai cu titlu de excepție, aceștia pot semna înscrisuri electronice atașând o semnătură avansată.

Considerăm că rațiunea legiuitorului român a constat în necesitatea asigurării unui grad de integritate a înscrisului electronic mai ridicat pentru actele semnate de autorități și instituții publice. Ca o posibilă consecință, precizăm că persoanele fizice și juridice vor utiliza cu o frecvență mai ridicată înscrisurile și semnăturile electronice, datorită obligativității (și prin urmare, popularizării) folosirii semnăturilor electronice calificate de către autoritățile publice. Acestea fiind expuse, legiuitorul a oferit libertatea autorităților și instituțiilor publice să stabilească momentul în care aceștia pot utiliza semnătura electronică avansată.

Menționăm că Ordonanța de urgență nr. 39/2020 pentru completarea Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică¹³ cuprinde norme cu privire la asigurarea acestor servicii de semnătură calificată în mod gratuit autorităților și instituțiilor publice. Prin urmare, acestea nu ar folosi o semnătură electronică avansată pentru a semna acte, deoarece ar implica numeroase costuri și eforturi suplimentare.

Tot în cadrul prezentei secțiuni au fost cercetate aspecte referitoare la înscrisul notarial electronic. Sediul materiei este reprezentat de Legea nr. 589/2004 privind regimul juridic al activității electronice notariale¹⁴.

Precizăm faptul că legiuitorul nu a adus nici o modificare prezentului act normativ din anul 2005. Astfel, anumite aspecte ce ar trebui schimbate, sunt examinate.

Apreciem limitarea numărului de acte electronice pe care notarul public poate să le emită și considerăm că este bine-venită temporar, deoarece cetățenii nu au încredere în aceste mijloace electronice moderne. Astfel, nu solicită un număr mare de persoane încheierea altor acte în formă electronică de către notarul public. De asemenea, încheierea altor acte electronice notariale ar implica luarea mai multor măsuri de siguranță pentru a asigura identitatea părților și a faptului că, consimțământul acestora nu este viciat prin constrângere.

În a treia secțiune aferentă capitolului numărul trei examinăm **semnătura electronică** și tot ce implică uzitarea acesteia. De asemenea, considerăm că nu este posibilă identificarea celui care a edificat înscrisul electronic, în lipsa acesteia. Astfel, semnătura electronică este indispensabilă raporturilor juridice electronice.

¹² S. Popovici, *Identificarea electronică și serviciile de încredere: de la eIDAS la alte preocupări în dreptul internațional al comerțului electronic*, publicat în revista Universul Juridic Premium nr. 10/2019 - <https://lege5.ro/App/Document/gm2dqmbrhaza/identificarea-electronica-si-serviciile-de-incredere-de-la-eidas-la-alte-preocupari-in-dreptul-international-al-comertului-electronic> – accesat la 30.10.2023.

¹³ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I nr. 281 din 03 aprilie 2020, cu modificările și completările ulterioare

¹⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1227 din 20 decembrie 2004, cu modificările și completările ulterioare.

Prima subsecțiune prezintă **considerații generale cu privire la semnătura electronică**. În România există multiple definiții ale înscrisurilor electronice și a semnăturilor electronice, precum și consacrări cu privire la valori probatorii diferite, fiind singurul stat din UE de acest fel (cu numărul acesta sporit de definiții legale). Acest fapt rezultă din cercetarea diferitelor legislații europene și confirmat indirect într-un studiu științific de specialitate¹⁵. Astfel, detașarea cetățenilor față de aceste tehnologii este sporită din perspectiva asumării angajamentului moral. De asemenea, transparența legislativă este minimală, existând impreviziune referitoare la scopul normelor (și la elaborarea acestora).

Semnătura electronică reprezintă o expresie a semnăturii olografice în spațiul virtual¹⁶. Astfel, art 268 alin. (2) C. proc. civ, stabilește o condiție pentru validitatea semnăturii electronice, respectiv reproducerea acesteia în condițiile prevăzute de lege. Sediul materiei este reprezentat de Legea nr. 455/2001, privind semnătura electronică. În cadrul acesteia, sunt specificate două tipuri de semnături electronice, respectiv semnătura electronică simplă și semnătura electronică extinsă.

În cadrul lucrării facem anumite precizări referitoare la tipurile de legi privind semnăturile electronice. La nivel global, există o trihotomie recunoscută cu privire la aceste tipuri de norme, respectiv¹⁷:

- Legi *minimaliste* sau *permissive*, care permit uzitarea semnăturilor electronice, fără prea multe restricționări legale.
- Legi *dualiste*, *dualistice* sau *pe două nivele*, care permit folosirea semnăturii electronice în general, însă acordă semnăturilor electronice extinse, bazate pe un certificat calificat, valoare probatorie superioară.
- Legi *prescriptive*, care reglementează metode tehnice specifice pentru a semna electronic un înscris în formă electronică. De obicei, acestea fac referire doar la existența semnăturilor electronice calificate.

Sistemul dualist este cel mai potrivit pentru legislația din România. Actul normativ, de acest tip, permite uzitarea tuturor tipurilor de semnătură electronică, însă există o clasă de tehnologii aprobate. Acestea, au o valoare probatorie sporită, prin comparație cu celelalte modele de semnături electronice. Legea nr. 455/2001 reprezintă un act normativ de tip dualistic. Potrivit art. 5 din Legea nr. 455/2001, înscrisul în formă electronică, căruia i s-a încorporat, atașat sau i s-a asociat logic o semnătură electronică extinsă, bazată pe un certificat calificat nesuspendat sau nerevocat la momentul respectiv și generată cu ajutorul unui dispozitiv securizat de creare a semnăturii electronice, este asimilat, în ceea ce privește condițiile și efectele sale, cu înscrisul sub semnătură privată. Astfel, acest model de înscris electronic este asimilat înscrisului sub semnătură privată, din perspectiva probatorie.

Considerăm, necesară existența unei reglementări, de acest tip, deoarece nu putem accepta ideea de neutralitate tehnologică completă, stabilită în legile de tip minimalist. Forța doveditoare sporită a tehnologiei aprobate, își găsește rațiunea în gradul de securitate superior,

¹⁵ ZealiD, *Qualified Electronic Signatures (QeS) legal status in the EU Member States*, anul 2020 – chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.zealid.com/hubfs/pdf%20files/QeS-Legal%20bases_%20EU%20countries%20(3).pdf?hsLang=en

¹⁶ D. Cimpoeu, *op cit*, pg. 108

¹⁷ Adobe, *A global overview of electronic signature law*, pg. 2 - https://acrobat.adobe.com/content/dam/doc-cloud/en/pdfs/dc_esignatures_global_overview_ue.pdf - accesat la 30.10.2023.

oferit de semnătura electronică extinsă, bazată pe un certificat calificat, nesuspendat și nerevocat, creat prin intermediul unui dispozitiv securizat. De asemenea, toate statele membre ale UE utilizează acest sistem tocmai datorită eficienței acestuia.

A doua subsecțiune cuprinde informații referitoare la **semnătura electronică simplă**. Astfel, evidențierea funcțiilor semnăturii electronice a fost necesară pentru înțelegerea repercusiunilor legale ce derivă din uzitatea acesteia.

Lucrarea cuprinde o ierarhie a funcțiilor semnăturii. Rolul principal, doveditor al semnăturii, este acela de a aproba conținutul înscrisului de către semnatar. Prin intermediul acestui proces, semnatarul este de acord cu privire la faptul că, acel conținut al înscrisului îl leagă personal și va produce efecte juridice¹⁸. Funcția secundară probatorie a semnăturii este reprezentată de aspectul identificării semnatarului¹⁹. Considerăm că această ierarhie corespunde celor precizate în prezenta cercetare, respectiv faptul că situațiile în care semnatarul nu dorește să fie legat de actul semnat sunt foarte rare.

Legislația internă a României, instituie o prezumție referitoare la exprimarea consimțământului, cu privire la conținutul înscrisului prin semnare (rolul principal), cât și legătura cu identitatea semnatarului, în cadrul semnăturii electronice. Astfel, semnătura electronică beneficiază de consacarea legală a ambelor funcții. Un alt rol al semnăturii, enunțat în ierarhie este aspectul preventiv²⁰. Această funcție consolidează natura legală a înscrisului, încurajând semnatarul să se asigure, înainte de a se angaja din punct de vedere legal²¹. Funcția protectivă, de apărare, este demnă a fi precizată. Având în vedere că, o parte s-a angajat legal prin procesul de aplicare a semnăturii, iar aceasta poate fi identificată, cealaltă parte trebuie să fie protejată în cazul nerespectării prevederilor contractuale de către primul semnatar²². Funcția de păstrare a unui registru (act) doveditor al angajamentului semnat, este ultima menționată în lucrarea de specialitate, fiind de la sine înțeles rolul acestuia²³.

Oferim ca exemplu rolul semnăturii electronice ca metodă de identificare, stipulat în Legea nr. 455/2001, tocmai datorită necesității acesteia de a avea caractere unice, asociate semnatarului, pentru a produce efecte juridice. Sistemele informatice sunt accesibile, astfel, posibilitatea creării unor date care pot servi ca o semnătură este foarte simplă. Din acest considerent, este necesară existența unei conexiuni între identitate și semnătura electronică atașată unui înscris în formă electronică. De asemenea, conform art. 269 C. proc. civ., „Înscrisul autentic este înscrisul întocmit sau, după caz, primit și autentificat de o autoritate publică, de notarul public sau de către o altă persoană investită de stat cu autoritate publică, în forma și condițiile stabilite de lege.

Autenticitatea înscrisului se referă la stabilirea identității părților, exprimarea consimțământului acestora cu privire la conținut, semnătura acestora și data înscrisului.”. Deci, autenticitatea în legislația internă, nu reprezintă un sinonim perfect cu veridicitatea, fiind un caracter oferit de o autoritate publică și doar cu privire la anumite elemente. Considerăm că prevederile cu privire la acest subiect, create de legiuitorul român sunt productive. Concordanța

¹⁸S. Mason, *op. cit.*, pg. 9 - <http://humanities-digital-library.org/index.php/hdl/catalog/view/electronicsignatures/1/86-1> - accesat la 30.10.2023.

¹⁹ Idem, pg. 10

²⁰ Ibidem

²¹ Ibidem

²² Ibidem

²³ Idem, pg. 11

cu realitatea celor consacrate, în cadrul unui înscris fiind analizată de judecător, în situația în care sunt necesare în cadrul soluționării procesului. Veridicitatea (autenticitatea) unui document nu este asigurată, deci, doar prin semnătură.

Având în vedere cele examinate, există o legătură indisolubilă între semnătura electronică și rolul acesteia cu privire la identificarea semnatarului, aspect cercetat amănunțit în cadrul lucrării.

Am realizat și o analiză extensivă a numeroaselor tipuri de semnături electronice simple și puterea doveditoare a înscrisurilor electronice care cuprind aceste semnături.

Atașarea unei **fotografii cu semnătura olografă sau cu o amprentă**, unui înscris electronic, intră în cadrul categoriei de semnături electronice simple deoarece este posibilă o oarecare identificare. Însă, această semnătură electronică nu este legată de datele în formă electronică la care se raportează, în așa fel încât orice modificare ulterioară a acestora este identificabilă. Orice persoană poate să fotografieze semnătura unei alte persoane, ca ulterior să o atașeze unui înscris electronic, cu scopul de a lega pe respectiva persoană, de obligațiile prezentate în cadrul înscrisului. Deci, există posibilitatea alterării în orice moment a înscrisului electronic. Concluzionăm că, semnătura menționată nu este una extinsă (fiind una simplă), iar identificarea semnatarului (celui care a atașat semnătura), reprezintă un proces dificil.

Referitor la **adresa de e-mail**, ca și semnătură electronică, considerăm că aceasta reprezintă o semnătură electronică simplă. Afirmatia este în concordanță cu Dezlegarea unor chestiuni de drept, Decizia nr 34/2016 a Înaltei Curți de Casație și Justiție²⁴, pct. 105: „Semnătura electronică simplă desemnează o colecție de date atașate sau conținute într-un înscris (de exemplu: adresa de e-mail a expeditorului atașată e-mailului)”. Însă, în cadrul tezei am realizat o cercetare mai amănunțită cu privire la securitatea e-mailului și posibilitatea identificării expeditorului.

Numele semnatarului, fie la sfârșitul textului înscrisului în formă electronică, sau în cadrul textului, precum și **orice alte caracteristici care permit identificarea acestuia** (CNP, serie buletin, etc) reprezintă o semnătură electronică simplă.

Adresa IP a celui care a transmis un mesaj electronic, dacă permite identificarea expeditorului mesajului, este o semnătură electronică simplă. Există multiple probleme cu privire la descoperirea *adresei IP*, a expeditorului, datorită posibilității trimiterii unui mesaj electronic de pe un *wi-fi* public. Astfel, descoperirea identității persoanei care a transmis mesajul este mai dificil de realizat. De asemenea, utilizarea unui *VPN*, are ca și consecință modificarea *adresei IP* a expeditorului.

Măsurătorile biometrice (amprenta persoanei în formă digitală, semnătura pe o tabletă cu un pix stylus, scanarea irisului, retinei, etc) ar putea reprezenta un mod de identificare a semnatarului, având în vedere faptul că, aceste măsurători reprezintă trecerea caracteristicilor biologice a unui individ în formă digitală. Prin urmare, acestea ar putea fi considerate semnături electronice simple. Semnăturile biometrice sunt utilizate în mod constant în domeniul bancar, comercial. Pentru a eficientiza utilizarea acestor semnături, considerăm că este necesar a fi folosite împreună cu alte metode de protejare a integrității documentului și de identificare a semnatarului.

²⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 18 din 9 ianuarie 2017, cu modificările și completările ulterioare.

Numărul de telefon al persoanei de pe care a fost transmis mesajul SMS, dacă este posibilă identificarea acesteia, reprezintă o semnătură electronică simplă. De asemenea, aspectul enunțat anterior este confirmat și în doctrina juridică²⁵.

Acest număr de telefon nu poate fi considerat o semnătură electronică simplă, dacă a fost achiziționată o cartelă SIM, deoarece nu considerăm că e posibilă identificarea persoanei care utilizează numărul de telefon, decât după o anumită perioadă de timp.

În ceea ce privește numărul de telefon ca semnătură electronică, am ajuns la concluzia că, în majoritatea cazurilor, numărul de telefon este un mijloc valid de identificare a semnatarului. Astfel, dacă este trimis un mesaj SMS există posibilitatea identificării expeditorului.

SMS-ul OTP (parolă unică) este folosit ca un strat suplimentar de protecție și este legat direct de identitatea persoanei care utilizează numărul de telefon. Prin urmare, numărul de telefon poate fi folosit ca o simplă semnătură electronică.

Am specificat și legătura existentă între prevederile Regulamentului eIDAS și dispozițiile dreptului intern. Astfel, în pofida abrogării definițiilor din cadrul Legii nr. 455/2001 prin intrarea în vigoare a Regulamentului nr. 910/2014, acest fapt nu afectează rolul semnăturii electronice cu privire la identificarea semnatarului.

A treia subsecțiune prezintă o analiză a *semnăturii electronice avansate*. Astfel, cercetarea va cuprinde o examinare a definiției semnăturii electronice avansate și a modului în care este utilizată în România. De asemenea, am evidențiat un grad mai mare de asigurare a integrității înscrisului electronic căruia îi este atașată și posibilitatea identificării efective a semnatarului.

Semnătura electronică avansată nu este prevăzută expres în Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică. Însă, aceasta este stipulată în art. 3 pct. 11 din Regulamentul European nr. 910/2014. Astfel, „semnătură electronică avansată înseamnă o semnătură electronică ce îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 26”.

Potrivit art. 26 din Regulamentul eIDAS, „O semnătura electronică avansată îndeplinește următoarele cerințe:

- (a) face trimitere exclusiv la semnatar;
- (b) permite identificarea semnatarului;
- (c) este creată utilizând date de creare a semnăturilor electronice pe care semnatarul le poate utiliza, cu un nivel ridicat de încredere, exclusiv sub controlul său; și
- (d) este legată de datele utilizate la semnare astfel încât orice modificare ulterioară a datelor poate fi detectată.”

Considerăm că semnătura electronică extinsă bazată pe un certificat simplu reprezintă echivalentul semnăturii electronice avansate din cadrul Regulamentului eIDAS. În cadrul cercetării jurisprudențiale din România, nu am descoperit uzitarea acestui tip de semnătură.

În cadrul lucrării am precizat faptul că distincția între semnătura electronică avansată și semnătura electronică calificată constă în deținerea unui dispozitiv calificat de creare a semnăturilor (de regulă un dispozitiv token) și de deținerea unui certificat calificat. Aceste aspecte reies și din dispozițiile Regulamentului eIDAS. Astfel, dacă dispozițiile legale consacrate în actul normativ enunțat sunt respectate, în lipsa certificatului și dispozitivului

²⁵ D. Cimpoeru, *op. cit.*, pg. 135

calificat avem de-a face cu o semnătură electronică avansată. Prin aplicarea acestei rațiuni în legislația națională, semnătura electronică extinsă care nu are la bază un certificat calificat (dar respectă celelalte prevederi din cadrul Legii nr. 455/2001) reprezintă o semnătură electronică avansată (echivalentul unei semnături electronice extinse bazată pe un certificat simplu).

Apreciem că, legiuitorul a stabilit valoarea probatorie a înscrisului electronic căruia îi este atașată o semnătură electronică avansată în cadrul normelor Ordonanței nr. 38/2020. Astfel, potrivit art. 5 alin. (3) din actul normativ enunțat anterior, „Înscrisurile semnate cu semnătură electronică avansată, care sunt transmise prin utilizarea unor mecanisme de autentificare de nivel substanțial sau ridicat, sunt asimilate, în ceea ce privește condițiile și efectele lor, cu înscrisurile sub semnătură privată”.

Puterea doveditoare a înscrisului electronic căruia îi este atașată o semnătură electronică avansată este echivalentă cu cea a înscrisului sub semnătură privată. Ținând cont de garanțiile ridicate de integritate (orice modificare ulterioară poate fi identificată și datele de creare a semnăturilor electronice pot fi utilizate cu un nivel ridicat de încredere) și legătura unică (face trimitere exclusivă la semnatar și permite identificarea acestuia) între aceasta și semnatar rațiunea echivalenței probatorii este justificată.

Menționăm și faptul că aceste prevederi din cadrul art. 5 alin. (3) din Ordonanța de urgență nr. 38/2020, nu se referă doar la înscrisurile electronice semnate de autorități sau instituții publice.

În cadrul lucrării am sesizat că există egalitate referitoare la valoarea probatorie a înscrisului electronic semnat utilizând o semnătură electronică avansată și care este transmis prin utilizarea unor mecanisme de autentificare de nivel substanțial sau ridicat și înscrisul în formă electronică căruia îi este atașat o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat nesuspendat sau nerevocat. Astfel, înscrisul electronic căruia îi este atașat o semnătură electronică avansată și care respectă condițiile stabilite în Ordonanța de urgență nr. 38/2020, este echivalent din perspectivă probatorie cu înscrisul electronic semnat cu o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat prevăzut de Legea nr. 455/2001, respectiv cu înscrisul electronic care poartă o semnătură calificată (consacrat în Regulamentul eIDAS).

Un aspect observat în cadrul lucrării este determinat de faptul că legiuitorul român a preferat folosirea unor termeni mai complecși (inclusiv din punct de vedere etimologic) prin comparație cu legiuitorul european cu privire la denumirea tipurilor de semnături electronice și definirea acestora. Considerăm că logica legiuitorului român a fost cea de a explica cel puțin parțial modul de funcționare a acestor tipuri de semnături electronice, inclusiv în cadrul denumirii pe care o poartă. Acestea fiind spuse, scopul definițiilor este cel de a descrie modul de funcționare a semnăturilor electronice.

Menționăm și faptul că utilizarea unui număr ridicat de sintagme dificile de către legiuitorul român, distincte prin comparație cu cele uzitate de legiuitorul european, poate conduce la complicarea fără motiv a noțiunilor și definițiilor semnăturilor electronice. În consecință, apreciem necesară abrogarea sintagmelor consacrate în cadrul Legii nr. 455/2001, respectiv, *semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat simplu și semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat nesuspendat sau nerevocat*.

Ultima subsecțiune este determinată de **semnătura electronică extinsă**. Cercetarea implică o examinare a definiției acestui tip de semnătură, cât și a modului de funcționare a acesteia.

Dispozițiile referitoare la această semnătură electronică extinsă, comparativ cu semnătura electronică simplă care are rolul unei metode de identificare, au în vedere asigurarea identificării semnatarului. Astfel, gradul de certitudine cu privire la identificarea semnatarului, este foarte ridicat când facem referire la semnătura electronică extinsă.

Există un aspect *sui generis* cu privire la lit. d) a articolului stipulat anterior. Tehnic, semnătura electronică extinsă, atașată unui înscris în formă electronică, trebuie să asigure că, orice modificare ulterioară semnării, a respectivului înscris, poate fi detectată, stabilită. Semnatarul își dă consimțământul cu privire la conținutul înscrisului, prin intermediul semnăturii.

Din interpretarea dispozițiilor art. 4 și art. 5 din Legea nr. 455/2001 rezultă faptul că semnătura electronică extinsă trebuie să respecte anumite condiții de validitate²⁶, și anume:

- Semnătura electronică extinsă să fie generată prin intermediul unui dispozitiv securizat de creare a semnăturii electronice.
- Verificarea semnăturii electronice să fie făcută cu ajutorul unui dispozitiv securizat de verificare.
- Existența unui certificat calificat nesuspendat, sau nerevocat, la momentul creării semnăturii electronice.

Acestea reprezintă caracteristicile indispensabile pentru a fi în prezența unei semnături electronice extinse și care au fost analizate în cadrul lucrării.

Procesul utilizării acestei semnături electronice este simplu. Astfel, fiecare document are o amprentă unică (mod de identificare a documentului, *hash function*), iar prin aplicarea unei chei private, codul amprenteii documentului este criptat (documentul a fost semnat). Prin introducerea cheii publice, o persoană diferită poate decodifica codul amprenteii documentului, pentru a observa dacă acesta corespunde cu cel inițial. În situația în care răspunsul este negativ, documentul a fost modificat. Important a menționa este faptul că, prin introducerea cheii publice, nu este posibilă modificarea documentului.

Precizăm și faptul că, Legea nr. 455/2001 și Normele tehnice și metodologice pentru aplicarea Legii nr. 455/2001, privind semnătura electronică, trebuie modificate în concordanță cu dispozițiile Regulamentului European nr. 910/2014 (și realizate conexiunile între textele legale). Prin urmare, ar trebui utilizate sintagmele specifice de *semnătură electronică calificată* și *semnătură electronică avansată* (nu semnătură electronică extinsă).

Referitor la aspectul probator al acestor înscrise în formă electronică, apreciem că, asimilarea unui înscris electronic purtând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat nesuspendat și nerevocat, cu un înscris sub semnătură privată, este prielnică. Datorită complexității acestei semnături electronice, integritatea înscrisului în formă electronică este asigurată.

Prevederile Regulamentului European nr. 910/2014, referitoare la echivalarea semnăturii electronice extinse bazată pe un certificat calificat, nu restricționează posibilitatea legiuitorului român de a asimila înscrisele electronice, cărora li s-a atașat o semnătură electronică extinsă, bazată pe un certificat calificat, nesuspendat și nerevocat, cu înscrisele sub semnătură privată.

²⁶ M. Fodor, *op. cit.*, pg. 183

Considerăm că legiuitorul ar trebui să ofere explicații cu privire la dispozițiile Legii nr. 455/2001. Această necesitate reiese din complexitatea normelor. Accesibilitatea dispozițiilor este limitată, iar scopul acestora, ar trebui să fie, normalizarea utilizării acestor tehnologii.

Introducerea unor anexe în cadrul prezentei legi, care să conțină anumite scheme logice cu privire la funcționarea semnăturilor electronice extinse, ar putea reprezenta o metodă de asigurare a clarității. Schemele prezentate în Normele tehnice și metodologice pentru aplicarea Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică, nu facilitează înțelegerea mecanismelor. De asemenea, explicațiile din cadrul actului normativ menționat anterior, sunt utile, însă nu foarte accesibile. Legea nr. 455/2001, oricum trebuie modificată în concordanță cu Regulamentul European nr. 910/2014.

Penultima secțiune este dedicată ***forței probante a înscrisului în formă electronică***. Astfel, lucrarea cuprinde aspecte referitoare la puterea probatorie a fiecărui tip de înscris electronic (indiferent că facem referire la înscrisul pe suport informatic sau înscrisul în formă electronică) care poartă o semnătură electronică de orice model (simplă, avansată sau calificată).

Apreciem că nu există nici un impediment care să restricționeze posibilitatea legiuitorului român, de a asimila înscrisurile în formă electronică, cărora li s-a atașat o semnătură electronică extinsă, bazată pe un certificat calificat nesuspendat și nerevocat, cu înscrisurile sub semnătură privată²⁷.

Potrivit art. 25 alin. (2) din Regulamentul eIDAS, „o semnătură electronică calificată are efectul juridic echivalent al unei semnături olografe.”. Astfel, constatăm că nu există interferențe cu privire la contradictorialitate între articolele regulamentului și cele ale legii interne.

Echivalența între forța probantă a celor două tipuri de înscrisuri, ne conduce la ideea asimilării semnăturii electronice extinse, bazată pe un certificat calificat, cu semnătura olografă.

O semnătură simplă nu poate avea același caracter, cu privire la validitate, ca și o semnătură olografă. Cu titlu de exemplu, în situația în care, există un înscris electronic, căruia i s-a atașat o semnătură electronică simplă, respectiv inițialele numelui la sfârșitul unui înscris în formă electronică (fișier Word), valoarea probatorie a acestuia este minimală (poate fi un început de dovadă), datorită lipsei de siguranță a semnăturii și a posibilității reduse de identificare a semnatarului. Acceptarea unei valori probatorii sporite, a unei semnături electronice simple, ar putea conduce la multiple cazuri de fraudă.

Un alt exemplu pertinent este reprezentat de situația în care, avem încheiat un act juridic în formă electronică (înscris în formă electronică), semnat de ambele părți cu o semnătură electronică simplă, respectiv inițialele acestora la sfârșitul înscrisului în formă electronică.

Orice persoană poate susține că semnătura cu inițiale, îi aparține, iar dacă o parte dorește să considere actul încheiat cu această persoană și nu cu cealaltă parte (adevăratul semnatar), va putea realiza acest lucru. Este foarte dificil de demonstrat, în acest caz, cărei persoane aparține semnătura electronică simplă. De aceea este necesar ca semnătura electronică simplă să nu aibă o putere doveditoare sporită, consacrată legislativ.

²⁷ Ibidem

Prevederile art. 8 alin. (1) din Legea nr. 455/2001 cuprind anumite aspecte *sui generis* ce implică o analiză. Potrivit acestei dispoziții „în cazul în care una dintre părți nu recunoaște înscrisul sau semnătura, instanța va dispune întotdeauna ca verificarea să se facă prin expertiză tehnică de specialitate”. Această prevedere corespunde celei stipulate în art. 302 alin. (1) din C. proc. civ., potrivit căreia „când una dintre persoanele menționate la art. 301, contestă scrierea sau semnătura, ori declară că nu le cunoaște, instanța va proceda la verificarea înscrisului printr-o expertiză”. Prin utilizarea termenului *semnătură* în cadrul art. 8 alin. (1), nu este lămuritor la ce tip de semnătură electronică face referire legiuitorul.

Menționăm și faptul că apreciem prevederile enunțate anterior, deoarece instanța nu este în măsură să analizeze modificările survenite prin aplicarea diferitelor tipuri de semnături electronice. Aceste schimbări ar implica anumite cunoștințe de specialitate tehnice. Precizăm faptul că rațiunea acestor norme legale este explicată în mod minuțios.

Valoarea probatorie a unui înscris în formă electronică căruia i s-a atașat o semnătură electronică simplă poate fi cea de început de dovadă. Există posibilitatea completării acestui mijloc de probă cu alte mijloace de probă, inclusiv proba cu martori și prezumții. Aspectul menționat reiese din art. 310 din C. proc. civ. Această aserțiune, cu privire la forța probantă a înscrisului în formă electronică, purtând o semnătură electronică simplă, rezultă din modul în care sunt formulate articolele din legea specială privind regimul juridic al înscrisurilor în formă electronică, în principal art. 5 din Legea nr. 455/2001. Opinia enunțată este împărțită și în lucrări juridice de specialitate²⁸.

În prezent, încrederea judecătorului în aceste tehnologii, este una foarte scăzută. A fost exprimată o opinie în cadrul literaturii juridice de specialitate²⁹, conform căreia, autentificarea oricărui înscris în formă electronică, ar trebui să se facă în prezența unui martor sub jurământ, care să răspundă la o serie de întrebări și care să facă dovada identității înscrisurilor electronice și existența unei politici de securitate la nivelul societății, instituției, etc, unde proba a fost creată. Tot în cadrul acestei opinii, s-a enunțat faptul că, autentificarea este o condiție a identității probei și nu a integrității acesteia³⁰. Prin această modalitate, s-ar oferi o credibilitate sporită înscrisului în formă electronică, purtând semnătură electronică. Nu putem fi de acord cu cele menționate anterior, cu privire la necesitatea unui martor. Având în vedere faptul că, înscrisul în formă electronică, care poartă o semnătură electronică extinsă, prezintă garanții suficiente cu privire la identificarea semnatarului și integritatea înscrisului, nu este necesară existența unui martor pentru sporirea credibilității înscrisului electronic.

În Canada, actualizarea tehnologiei și tranziția de la hardware la software prezintă importanță³¹ pentru a asigura sporirea încrederii persoanelor fizice sau juridice în documentele electronice. Astfel, legiuitorul român ar trebui să aibă în vedere și aceste aspecte.

În cadrul ultimei secțiuni a prezentului capitol sunt analizate anumite aspecte de ***drept comparat***. Astfel, se pune accentul pe înscrisurile notariale electronice din Austria. De

²⁸ F. Măgureanu, *Drept procesual civil*, Ediția a XII-a, Editura Universul Juridic, București, anul 2010, pg. 342

²⁹ F. Măgureanu, op. cit., pg. 343

³⁰ Ibidem

³¹ L. Duranti and A. Stanfield, *Authenticating electronic evidence - Electronic Evidence and Electronic Signatures*, Ediția a 5-a, Editura Institute of Advanced Legal Studies for the SAS Humanities Digital Library, School of Advanced Study, University of London, Londra, anul 2021, pg. 567.

asemenea, legislația Finlandei este examinată pentru a prezenta inovațiile existente în respectiva națiune cu privire la folosirea tehnologiei.

Conform prevederilor din cadrul Legii fondatoare a notarului electronic din Austria³² în momentul încheierii actului juridic notarial electronic trebuie să existe o comunicare prin conexiune vizuală și auditivă în două sensuri în timp real între părți și notarul public. Astfel, trebuie să existe o videoconferință. Această dispoziție are ca și rațiune necesitatea observării de către notarul public asupra realizării acordului între părți și înțelegerea consecințelor provenite din încheierea actului juridic.

Considerăm că notarul public nu va putea observa multiple aspecte cu privire la conduita părților prin intermediul mijloacelor electronice. Cu titlu de exemplu, situația în care o parte este amenințată de o persoană care se află în cameră cu aceasta. Notarul public nu poate să observe ce persoană mai este în cameră cu partea prin intermediul videoconferinței.

Din cadrul dispozițiilor art. 68 alin. (1), lit. g) și h) din Legea notarilor publici din Austria reiese că părțile semnează înscrisul notarial electronic folosind semnătură electronică (fiind precizat că semnătura electronică poate fi și simplă) iar notarul public semnează ulterior acestora aplicând o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat.

În pofida protecției existente prin aplicarea semnăturii electronice în timpul videoconferinței și identificarea anterioară prin intermediul șablonului electronic al documentului de identificare, menționăm că semnătura electronică pe care o aplică părțile ar trebui să fie o semnătură electronică extinsă bazată pe un certificat calificat. Motivul pentru care am considerat necesară modificarea legislativă în vederea introducerii acestui aspect este datorat gradului de protecție sporit oferit de semnătura electronică extinsă calificată. Astfel, nu există posibilitatea de a semna alt înscris electronic decât cel notarial electronic, iar semnătura electronică calificată aparține cu certitudine părții care o aplică.

Referitor la Finlanda, aceasta a fost prima țară din lume care a introdus cardul de identitate electronic în 1999³³. Precizăm faptul că acest card poate fi utilizat pentru a semna electronic. Astfel, cardul de identitate electronic finlandez conține un cip. În cadrul acestuia există două certificate, unul uzitat pentru autentificare și celălalt pentru folosirea unei semnături electronice.

Precizăm și faptul că există posibilitatea atașării adresei de e-mail a cetățeanului finlandez în cardul de identitate electronic³⁴. Astfel, cardul de identitate electronic poate să conțină încă o semnătură electronică.

Regulamentul eIDAS produce efecte juridice în Finlanda, reglementând tipurile de semnături electronice uzitate în respectivul stat.

Alt aspect inovator este determinat de faptul că Finlanda este prima țară din lume care a consolidat dreptul la internet (la acces) ca fiind un drept fundamental, ci nu un privilegiu³⁵. Astfel, finlandezii au dreptul legal la accesul la 1 Mbps (megabit pe secundă). Apreciem că într-o lume modernă, internetul este indispensabil pentru funcționarea eficientă a democrației și creșterea standardului de viață. Prin urmare, dreptul la acces la internet ar trebui asigurat și în

³² https://www.parlament.gv.at/PAKT/VHG/XXVI/I/I_00253/fname_701814.pdf – accesat la 29.10.2023.

³³ T. Rissanen, *Electronic identity in Finland: ID cards vs. bank Ids - Identity in the Information Society*, Volume 3, No. 3, Editura Springer, New York, 2010, pg. 175.

³⁴ *Idem*, pg. 176

³⁵ <https://www.loc.gov/item/global-legal-monitor/2010-07-06/finland-legal-right-to-broadband-for-all-citizens/>

România. Deci, în situația în care cetățenii români nu își permit financiar plata obținerii accesului la internet, statul român ar trebui să intervină.

Apreciem că dreptul la acces la internet ar trebui asigurat și în România. Prin urmare, în situația în care cetățenii români nu își permit financiar plata obținerii accesului la internet, statul român ar trebui să intervină.

Menționăm și faptul că numărul de litigii cu privire la mijloacele tehnologice s-ar reduce datorită comprehensiunii modului de funcționare a acestora de către cetățeni.

Observăm că Finlanda este o țară dezvoltată din punct de vedere tehnologic iar cetățenii utilizează aceste noi mijloace, indiferent de vârstă. Prin urmare, nu există o detașare morală a acestora cu privire la asumarea obligațiilor din contracte încheiate electronic. Așadar, nu există o diferență majoră între actele juridice semnate olograf și cele semnate electronic (cu privire la asumarea răspunderii, nu referitor la valoarea probatorie). Acest fapt rezultă din cercetarea diverselor litigii cu privire la semnăturile electronice din Finlanda publicate (cele din ultimii ani).

Referitor la contractele electronice din Finlanda, menționăm că acestea nu sunt încheiate utilizând semnături electronice calificate. Acest aspect rezultă din numărul redus de instituții și servicii care solicită utilizarea acestor tipuri de semnături electronice (și numărul redus de certificări calificate)³⁶. Astfel, mai multe contracte se încheie prin intermediul e-mailului (semnătură electronică simplă)³⁷.

Menționăm faptul că acest stat a pus accentul pe educația populației în vederea utilizării internetului și a diferitelor mijloace tehnologice^{38 39}. De asemenea, prevederile legale cu privire la folosirea acestor tehnologii pot fi regăsite cu ușurință în mediul online (fapt asigurat de Guvernul finlandez). Prin urmare, încrederea populației a crescut cu privire la încheierea contractelor la distanță (electronice).

Considerăm că legiuitorul român ar trebui să elaboreze norme legale prin care să asigure educația populației din România referitor la utilizarea internetului, a calculatorului în general, încheierea contractelor electronice și folosirea semnăturilor electronice (inclusiv a adulților). Astfel, societatea română va încheia contracte cu mai mare ușurință și vor înțelege repercusiunile în cazul încălcării obligațiilor asumate prin contract.

Capitolul IV va avea ca obiect de studiu *înscrisul pe suport informatic*, alt tip principal de înscrisuri electronice. Abordarea dualistă, înscris în formă electronică – înscris pe suport informatic, regăsită în C. proc. civ. nu își găsește rațiunea. Prin urmare, vom realiza o convenită distincție între cele două înscrisuri în cadrul secțiunii trei a prezentului capitol. De asemenea, vom analiza izvorul exact al problemei care a condus la acest tip de abordare legală.

Prima secțiune fixează conceptele referitoare la *noțiunea și caracteristicile înscrisului pe suport informatic*. Astfel, obiectul analizei este reprezentat de cercetarea sintagmelor enunțate în cadrul definiției înscrisului pe suport informatic.

³⁶ A. Zalesińska, *Civil contracts in Finnish legal systems with special consideration of electronic contracts – Studia Erasmiana Wratislaviensia Acta Studentium, Volume II*, Editura Katedra Doktryń Politycznych i Prawnych WPAiE Uwr, Wrocław, 2009, pg. 272.

³⁷ Ibidem

³⁸ Idem, pg. 274.

³⁹ Pentru mai multe detalii citiți - <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/468e6641-en/index.html?itemId=/content/component/468e6641-en>

Odată cu intrarea în vigoare, la data de 15 februarie 2013, a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, apar două modele de înregistrări: înregistrul pe suport informatic și înregistrul în formă electronică. Conform art. 266 din C. proc. civ., „Înregistrul pe suport informatic este admis ca probă în aceleași condiții ca înregistrul pe suport de hârtie, dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege.”. Înregistrul în formă electronică este reglementat de Legea nr. 455/2001 privind semnătura electronică. Astfel, putem observa faptul că legiuitorul a ales să facă o distincție între cele două înregistrări, fiind consacrate în acte normative diferite. Potrivit art. 282, alin. (1) din C. proc. civ. „când datele unui act juridic sunt redade pe un suport informatic, documentul care reproduce aceste date, constituie instrumentul probator al actului, dacă este inteligibil și prezintă garanții suficiente de serioase pentru a face deplină credință în privința conținutului acestuia și a identității persoanei de la care acesta emană”. Definiția înregistrului în formă electronică este consacrată în art. 4, alin. (1) pct. 2 din Legea nr. 455/2001. Înregistrarea reprezintă faptul mecanic al redării datelor unui act juridic pe suport informatic, iar mijlocul de probă care corespunde acestui fapt mecanic este documentul care reproduce înregistrarea făcută pe suport informatic⁴⁰. De asemenea, această înregistrare de date pe suport informatic poate fi considerată o manifestare a activării unui înregistrul în formă electronică⁴¹.

În opinia noastră, interpretarea este diferită deoarece există două tipuri de înregistrări electronice, fiecare având o valoare probatorie diferită. Referitor la relația existentă între acești termeni și aspectele prevăzute de Legea nr. 455/2001, rezultatul procesului de înregistrare este realizarea unui înregistrul în formă electronică conținut într-un document. Acest proces de redare a datelor unui act juridic pe un suport informatic reprezintă crearea unor date între care există relații logice și funcționale și care redau litere, cifre sau orice alte caractere cu semnificație inteligibilă, destinate a fi citite prin intermediul unui program informatic sau al altui procedeu similar (definiția înregistrului în formă electronică). Suplimentar, înregistrul pe suport informatic necesită existența unor garanții pentru a face deplina credință cu privire la integritatea documentului și a identității persoanei care a redactat și semnat înregistrul. Accesul la înregistrul în formă electronică se face prin intermediul unui fișier (document). Așadar, conținutul unui astfel de fișier, este reprezentat de înregistrul în formă electronică. De asemenea, înregistrul în formă electronică, căruia i s-a atașat o semnătură electronică, tot într-un document, respectiv într-un fișier se află.

Menționăm și faptul că fișierul poate conține semnături electronice (mijloace de identificare). Așadar și înregistrul pe suport informatic îi poate fi atașată o semnătură electronică.

Cea de-a doua secțiune este reprezentată de *condițiile și efectele înregistrărilor pe suport informatic*. În cadrul acesteia sunt examinate prevederile art. 282-284 din C. proc. civ., inclusiv termenii utilizați în cadrul acestor condiții. De asemenea, punctul de pornire a problemei determinate de utilizare a multiplelor tipuri de înregistrări electronice este analizat.

⁴⁰ S. Popovici, *op cit* - <https://lege5.ro/App/Document/gi3toojrge4a/titlurile-de-valoare-in-forma-electronica?pid=257138433#F21> – accesat la 30.10.2023.

⁴¹ R. Bercea, *Documentul care reproduce datele unui contract înregistrul pe un suport informatic reglementat prin Proiectul C. civ. român constituie un nou mijloc de probă?*, citată de S. Popovici, *op cit* - <https://lege5.ro/App/Document/gi3toojrge4a/titlurile-de-valoare-in-forma-electronica?pid=257138433#F21> – accesat la 30.10.2023.

Având în vedere aspectele enunțate, confuzia a fost determinată de preluarea integrală din C. civ. din Quebec a dispozițiilor din C. proc. civ. cu privire la înscrisul pe suport informatic. Astfel, art. 282-284 din C. proc. civ., au același conținut cu art. 2837-2839 din C. civ. Quebec, forma din anul 1999. Însă, prin intermediul legii speciale, care a fost introdusă în anul 2001, s-au modificat prevederile C. civ. din Quebec. Acest act normativ poartă denumirea de Legea referitoare la stabilirea unui cadru legal, pentru informația tehnologică⁴². Important a preciza este faptul că această lege nu conține aspecte contradictorii cu privire la alte acte normative. Astfel, nu există două tipuri de înscrisuri electronice, ca și în cadrul legislației noastre. Scopul legiuitorului din provincia Quebec, a fost realizarea unei înțelegeri clare a dispozițiilor acestor acte electronice. Actual, există o dispoziție în cadrul C. civ. din Quebec⁴³, respectiv, art. 2837, teza 2, în cadrul căreia, este menționat faptul că, în situația în care o scriere este pe un mediu (suport) informatic, aceasta poartă denumirea de document tehnologic. Prin acest mod, nu mai este creată o confuzie între document și conținutul acestuia, respectiv înscrisul în formă electronică.

O condiție are ca obiect asigurarea deplină a integrității documentului. Așadar, *protecția datelor înscrise contra alterării și contrafacerii* consacrată în cadrul art. 283 din C. proc. civ., reprezintă un element chintesențial în vederea funcționării prezumției de validitate. Sub aspect probatoriu, realizarea acestei condiții va fi dificil de demonstrat. O coroborare a acestei prevederi cu prezumția de bună-credință stipulată în art. 14 din C. civ. va fi necesară⁴⁴. De asemenea, instanța va trebui să aibă în vedere, în cauze, cunoștințele posedate de părți cu privire la domeniul IT. Menționăm faptul că, protejarea datelor înscrise contra alterării și contrafacerii astfel încât integritatea documentului să fie pe deplin asigurată, este foarte dificil de realizat. Apreciem că, în lipsa unei semnături electronice (de exemplu o parolă), integritatea documentului nu este pe deplin asigurată. În cazul aplicării unei semnături electronice simple documentului care conține datele înscrise, integritatea nu este pe deplin asigurată. O parolă nu poate asigura pe deplin integritatea documentului. Semnătura electronică extinsă atașată acestui document, poate reprezenta o metodă de asigurare a integrității documentului, mai eficientă comparativ cu cea a unui document, care poartă o semnătură electronică simplă. Însă, în cazul în care, semnătura electronică extinsă este atașată documentului, respectiv conținutului documentului (datele înscrise), valoarea probatorie a acestuia este stabilită în Legea nr. 455/2001. De asemenea, dacă documentului îi este atașată o semnătură electronică simplă, integritatea datelor înscrise nu este pe deplin asigurată, astfel puterea doveditoare, va putea fi cea de început de dovadă. Uzitarea sintagmei *deplin asigurată*, în cadrul art. 283 din C. proc. civ., este improprie. Pentru funcționarea prevederilor stipulate în C. proc. civ., referitoare la înscrisul pe suport informatic, este necesară înlocuirea sintagmei *deplin asigurată* enunțată în cadrul art. 283, cu termenul *asigurată*.

Specific *secțiunii trei* este realizarea unei *distincții între înscrisul pe suport informatic și alte tipuri de înscrisuri*. Accentul va cădea pe diferența între înscrisul pe suport informatic și înscrisul în formă electronică.

Reglementarea înscrisului pe suport informatic și a celui în formă electronică, în două acte normative diferite, au creat confuzii. De asemenea, prevederile legale în care sunt

⁴² <http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/showDoc/cs/C-1.1?&digest=> – accesat la 28.10.2023.

⁴³ <http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/ShowDoc/cs/CCQ-1991> – accesat la 28.10.2023.

⁴⁴ Ibidem

reglementate cele două modele de înregistrări, nu explică corelațiile existente între acestea, într-un mod clar. Consecința aspectelor precizate, este reprezentată de o practică judiciară neunitară⁴⁵. Astfel, forța probantă a înregistrărilor pe suport informatic, a fost deseori contestată pentru lipsa semnăturii electronice, negocierea, conținutul sau încheierea unui contract prin corespondență electronică, neputând avea forța probantă a înregistrărilor clasice⁴⁶.

Conform textului art. 282 C. proc. civ., „Când datele unui act juridic sunt redactate pe un suport informatic, documentul care reproduce aceste date constituie instrumentul probator al actului, dacă este inteligibil și prezintă garanții suficiente de serioase pentru a face deplină credință în privința conținutului acestuia și a identității persoanei de la care acesta emană”. Astfel, instrumentul probator al actului juridic, îl constituie documentul care reproduce aceste acte. Toate înregistrările generate electronic, sunt stocate pe suport informatic (memoria calculatorului, hard extern, etc). Aceasta este sursa neclarității. Documentul care reproduce un act juridic, pe suport informatic este fișierul care conține înregistrarea⁴⁷. Înscrisul reprezintă faptul mecanic al redării datelor unui act juridic pe suport informatic, iar mijlocul de probă care corespunde acestui fapt mecanic, este documentul ce reproduce înscrisul făcut pe suport informatic⁴⁸. De asemenea, această înscris de date pe suport informatic, poate fi considerată, tehnic, o manifestare a activării unui înscris în formă electronică⁴⁹. Nu putem nega validitatea informațiilor prezentate anterior, însă vom face unele precizări. Referitor la relația existentă între acești termeni și aspectele prevăzute de Legea nr. 455/2001, rezultatul procesului de înscris este realizarea unui înscris în formă electronică conținut într-un document. Acest proces de redare a datelor unui act juridic (procesul descris în înscrisul pe suport informatic) reprezintă crearea unor date între care există relații logice și funcționale, și care redau litere, cifre sau orice alte caractere cu semnificație inteligibilă, destinate a fi citite prin intermediul unui program informatic sau al altui procedeu similar (definiția legală a înscrisului în formă electronică). Accesul la înscrisul în formă electronică se face prin intermediul unui fișier. Așadar, conținutul unui astfel de fișier este reprezentat de înscrisul în formă electronică. Dorim a face mențiunea că înscrisul în formă electronică, căruia i s-a atașat o semnătură electronică, tot într-un document, respectiv într-un fișier se află.

Cea de-a patra secțiune pune accent pe *necesitatea semnăturii electronice*. Prin urmare, nu putem vorbi de un înscris pe suport informatic în lipsa semnăturii electronice deoarece integritatea documentului ar fi afectată în mod grav.

În situația în care sunt redactate datele unui act juridic pe suport informatic, iar actul juridic nu are forma unui înscris clasic preexistent, apreciem că este necesară existența unei semnături electronice. Astfel, înscrisul electronic căruia i s-a atașat o semnătură electronică are

⁴⁵ V. Patulea, *Tehnici de negociere și formare a contractului electronic*, în Revista Universul Juridic nr. 5/2015, anul 2015 - <https://lege5.ro/App/Document/ge3dinjrhe3q/tehnici-de-negociere-si-formare-a-contractului-electronic?pid=200286882#p-200286882> - accesat la 28.10.2023.

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ G. C. Frențiu, D.L. Băldean, *Noul C. proc. civ. comentat și adnotat*, Editura Hamangiu, București, anul 2013, pg. 503

⁴⁸ S. Popovici, *op cit* - <https://lege5.ro/App/Document/gi3toojrge4a/titlurile-de-valoare-in-forma-electronica?pid=257138433#F21> - accesat la 30.10.2023.

⁴⁹ R. Bercea, *Documentul care reproduce datele unui contract înscris pe un suport informatic reglementat prin Proiectul C. civ. român constituie un nou mijloc de probă?*, citată de S. Popovici, *op cit* - <https://lege5.ro/App/Document/gi3toojrge4a/titlurile-de-valoare-in-forma-electronica?pid=257138433#F21> - accesat la 30.10.2023.

valoarea probatorie consacrată în legea specială, nu în C. proc. civ. Prin urmare, dacă a fost stabilită puterea doveditoare a înscrisului în formă electronică, nu mai are relevanță forța probantă a înscrisului pe suport informatic, ca fișier.

Însă, dacă înscrisul în formă electronică nu poartă o semnătură electronică extinsă, ci o semnătură electronică simplă, valoarea probatorie a acestuia nu este precizată în Legea nr. 455/2001. Apreciem că, în această situație, înscrisul electronic căruia i s-a atașat o semnătură electronică simplă, va putea fi un început de dovadă. Motivul pentru care considerăm că puterea doveditoare a acestui înscris electronic care poartă semnătura electronică simplă, nu poate fi cea enunțată de art. 284 C. proc. civ, respectiv cea referitoare la înscrisul pe suport informatic este faptul că prin atașarea acestei semnături, nu pot fi îndeplinite cumulativ condițiile din cadrul art. 282 și 283 C. proc. civ.

Oferim următorul exemplu: trecerea numelui celui care a redactat înscrisul în formă electronică, la finalul acestuia, reprezintă o semnătură electronică, însă, datele înscrise nu sunt protejate contra alterării și contrafacerilor, astfel încât, integritatea documentului nu este pe deplin asigurată. De asemenea, nu există garanții suficiente de serioase, pentru a face deplină credință în privința conținutului acestuia și a identității persoanei de la care acesta emană. Aceste argumente pot fi susținute contra tuturor tipurilor de înscrisuri electronice cărora li s-a atașat o semnătură electronică simplă, datorită faptului că datele pot fi ușor alterate. Semnătura electronică, „reprezintă date în formă electronică, care sunt atașate sau logic asociate cu alte date în formă electronică și care servesc ca metodă de identificare”, conform art. 4 pct. 3 din Legea nr. 455/2001. Deci, o semnătură electronică reprezintă orice date care permit identificarea semnatarului. Astfel, există un spectru larg de date, ce pot fi încadrate în categoria semnăturilor electronice. În lipsa unei metode de identificare, nu ne aflăm în prezența unui înscris pe suport informatic, deoarece, potrivit art. 282 C. proc. civ., respectivele date, trebuie să prezinte o garanție serioasă cu privire la identitatea persoanei care redactează actul juridic pe suport informatic. Concludem că, datele unui act juridic pe un suport informatic, actul juridic neavând forma unui înscris clasic preexistent, care poartă o semnătură electronică extinsă, are valoarea probatorie precizată în legea specială, iar în situația în care e atașată datelor o semnătură electronică simplă, documentul nu este pe deplin asigurat cu privire la integritatea datelor. De asemenea, garanțiile nu pot fi suficiente de serioase, pentru a face deplină credință, în privința identității persoanei de la care emană datele redactate pe un suport informatic. Menționăm și faptul că, lipsa semnăturii electronice, determină imposibilitatea identificării persoanei care a redat datele pe suport informatic.

Penultima secțiune determină analiza ***forței probante a înscrisului pe suport informatic***. Astfel, cercetarea va avea ca epicentru art. 284 din C. proc. civ. și anumite dispoziții aferente C. civ. din Quebec.

Forța probantă a înscrisului pe suport informatic, este stipulată în art. 284 alin. (1) din C. proc. civ. Astfel, potrivit acestei dispoziții, „dacă prin lege nu se prevede altfel, documentul care reproduce datele unui act, înscrise pe un suport informatic, face deplină dovadă între părți, până la proba contrară”. Această normă face referire la valoarea probatorie a documentului *inter partes*. Prevederea menționată nu vizează terții raportului juridic. Așadar, din enunțul art. 284 alin (1) din C. proc. civ, rezultă, în mod indirect, faptul că documentul nu este opozabil terților. Din coroborarea celor două alineate ale art 284 din C. proc. civ, reiese faptul că, primul alineat are în vedere documentul a cărui integritate este garantată prin suportul, sau tehnologia folosită.

De asemenea, prin sintagma *dacă prin lege nu se prevede altfel*, legiuitorul permite excepții de la alin. (1). O astfel de excepție este reprezentată de al doilea alineat al art. 284 din C. proc. civ., care consacră următoarea situație: „Dacă suportul sau tehnologia utilizată pentru redactare, nu garantează integritatea documentului, acesta poate servi, după circumstanțe, ca mijloc material de probă, sau ca început de dovadă scrisă.”. Instanța este cea care trebuie să aprecieze *in concreto*, integritatea documentului, în funcție de suportul sau tehnologia folosită. Prin urmare, fiecare sintagmă uzitată în textele legale aferente puterii probatorii a înscrisului pe suport informatic este analizată și repercusiunile legale sunt deduse.

Ultima secțiune este dedicată **dreptului comparat**. Așadar, realizăm o cercetare a normelor juridice consacrate în C. civ. din Quebec pentru a observa modificările aduse dispozițiilor art. 282-284 din C. proc. civ. prin prevederile adoptate în legislația din Quebec ulterior.

Oferim cu titlu de exemplu prevederile art. 2840 din C. civ. Quebec. Astfel, în cadrul acestora sunt stipulate următoarele: „Nu este necesar să se demonstreze că suportul unui document sau că procesele, sistemele sau tehnologia utilizate pentru a comunica un document asigură integritatea acestuia, decât dacă persoana care contestă admiterea documentului stabilește, prin preponderența probelor, că integritatea documentului a fost afectată”. Suportul care conține documentul, rareori poate afecta integritatea acestuia, în sensul imposibilității citirii anumitor date sau ștergerea acestora din înscris. De asemenea, există multiple mijloace de comunicare electronică prin care poate fi transmis un document: e-mail, mesaje pe rețele de socializare, etc. Nu are sens din punctul de vedere al dreptului procesual civil dezbateră tehnologiei care stă la baza transmiterii unor documente. Aceste comunicări implică multiple procese complexe care asigură integritatea unui înscris electronic. Astfel, aceste argumente reprezintă rațiunea edificării prezumției referitoare la faptul că suportul unui document sau mijloacele de comunicare ale acestora asigură integritatea înscrisurilor electronice în legislația canadiană. Menționăm că normele aferente, nu fac referire la modul de întocmire a documentelor (înscrisul datelor pe suport informatic) în afara unor mijloace de comunicare electronice. Întocmirea înscrisurilor electronice în afara unor mijloace de comunicare nu reprezintă aceeași siguranță cu privire la protecția împotriva alterării. Din acest motiv legiuitorul din Quebec nu a consacrat în legislație o prezumție extinsă.

Ultimul Capitol se va opri asupra **administrării probei cu înscrisuri electronice**, fiind realizată o cercetare amplă asupra jurisprudenței, atât de la nivelul instanțelor judecătorești române cât și a celor internaționale, cu identificarea anumitor soluții adoptate în practica judiciară, însă și cu observațiile critice de rigoare.

Prima secțiune fixează **condițiile generale cu privire la înscrisurile electronice**. Potrivit art. 266 din C. proc. civ., „Înscrisul pe suport informatic este admis ca probă în aceleași condiții ca înscrisul pe suport hârtie, dacă îndeplinește condițiile prevăzute de lege.”. Conform unei opinii exprimate în cadrul unei lucrări doctrinare de specialitate⁵⁰, condițiile legale pe care înscrisul pe suport informatic trebuie să le îndeplinească sunt cele stipulate în art. 282-284 din C. proc. civ. Ne raliem la cele precizate în lucrarea de specialitate enunțată. Astfel, pentru a se putea administra un înscris pe suport informatic, trebuie să cunoaștem faptul că sunt îndeplinite condițiile legale pentru ca acel înscris să fie considerat un înscris pe suport informatic.

⁵⁰ V. M. Ciobanu, M. Nicolae, *op. cit.*, pg. 895.

Cea de-a doua secțiune este dedicată *depunerii și încuviințării înscrisurilor electronice*. Depunerea înscrisurilor se face de către reclamant, odată cu cererea de chemare în judecată și de către pârât prin întâmpinare. Așa cum am menționat în prima secțiune a acestei lucrări, potrivit art. 194 lit. e) și art. 150 din C. proc. civ., copiile certificate pentru conformitate cu originalul de pe înscrisurile de care reclamantul înțelege a se folosi în proces, trebuie atașate cererii de chemare în judecată. Legiuitorul nu a distins între tipurile de înscrisuri. Deci, înscrisul pe suport informatic nu va fi administrat prin intermediul unui suport informatic, ci se vor depune copii (tipărite la imprimantă) certificate de către parte. Aceeași obligație corespunde și pârâtului, care trebuie să alăture la întâmpinare copii de pe înscrisurile cu care înțelege să se apere împotriva pretențiilor reclamantului.

Judecătorul nu poate să stabilească veridicitatea acestor copii certificate de pe înscrisuri pe suport informatic, fără să dețină documentul în format digital. Rațiunea aserțiunii enunțate anterior reiese din faptul că instanța nu poate să stabilească dacă scrisul sau semnăturile existente în respectiva copie certificată, după un presupus înscris pe suport informatic, aparțin părților. Forma scrierii electronice nu este asemănătoare cu forma scrierii clasice. Astfel, fonturile scrierii electronice pot fi utilizate de oricine, fiind foarte dificil a determina identitatea persoanei de la care emană. Doar în situația în care fontul este legat în mod unic de către persoana de la care emană se poate determina persoana de la care emană. Însă, apreciem că și în acest ultim caz este necesară analiza documentului în format digital, deoarece scrierea electronică poate a fost realizată de pe un suport informatic specific care nu aparține persoanei care este legată în mod unic de fontul utilizat. De asemenea, instanța trebuie să verifice garanțiile de integritate ale documentului electronic prin verificarea unei copii tipărite la imprimantă a documentului electronic. Considerăm că, instanța nu poate determina dacă garanțiile de integritate și cele referitoare la identitatea părților de la care a emanat documentul electronic, în lipsa documentului în format digital.

Din acest motiv, ***de lege ferenda*** apreciem necesară **modificarea art. 150 alin. (1) din C. proc. civ pentru a putea fi utilizate în mod eficient înscrisurile pe suport informatic. Astfel, după teza din cadrul alin. (1) se introduce următoarea teză: *În cazul înscrisurilor electronice se vor alătura copii în format electronic, pe un suport informatic.***

Cea de-a treia secțiune pune accentul pe *administrarea propriu-zisă a înscrisurilor electronice*. Astfel, analizăm minuțios atât prevederile Legii nr. 220/2022 privind valorificarea adaptată a unor măsuri dovedite benefice pentru instituțiile din domeniul justiției instituite pe perioada stării de alertă declarate, în vederea prevenirii și combaterii efectelor pandemiei de COVID-19⁵¹ cât și numeroase spețe cu privire la înscrisurile electronice.

Intrarea în vigoare a Legii nr. 220/2022 privind valorificarea adaptată a unor măsuri dovedite benefice pentru instituțiile din domeniul justiției instituite pe perioada stării de alertă declarate în vederea prevenirii și combaterii efectelor pandemiei de COVID-19 reprezintă un important pas în vederea adaptării legislației la necesitatea digitalizării. Însă, acest act normativ nu conține prevederi referitoare la modalitatea de administrare a probelor în cadrul videoconferinței. Astfel, ar trebui să existe prevederi prin care să se menționeze faptul că există posibilitatea propunerii înscrisurilor prin încărcarea acestora în dosarul electronic. **Orice**

⁵¹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 724 din 19 iulie 2022, cu modificările și completările ulterioare.

modificare ulterioară a înscrisului sau înlocuirea acestuia ar trebui anunțată automat părților prin intermediul e-mailului (proces ce poate fi realizat din platformă, nefiind necesară participarea umană) pentru realizarea transparenței.

Prin intermediul jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție s-au clarificat anumite legături între aceste tipuri de înscrisuri. Astfel, **un contract încheiat la distanță reprezintă genul, iar contractul în formă electronică sau încheiat prin mijloace electronice reprezintă specia.** De asemenea, contractul la distanță privind serviciile financiare reprezintă o subcategorie a contractului la distanță.

Enunțăm și faptul că potrivit Deciziei nr. 23/2019 a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recurs în interesul legii, s-a stabilit faptul că un contract la distanță privind serviciile financiare, constituie titlu executoriu în lipsa semnăturii olografe sau a semnăturii electronice extinse, cu excepția situației în care părțile impun semnătura drept condiție de validitate a contractului sau în cazul în care există o cerință legală de validitate a contractului care impune forma scrisă. Într-adevăr, în special în situația încheierii contractului prin intermediul telefonului, nu se poate vorbi despre existența unei semnături electronice. Din acest motiv, **instanța supremă a reținut corect faptul că nu este necesară semnătura electronică extinsă pentru încheierea unui contract la distanță privind servicii financiare.**

În cadrul aceleiași decizii, **instanța supremă a apreciat eronat faptul că un contract la distanță privind serviciile financiare reprezintă echivalentul unui înscris pe suport informatic. Așa cum am precizat, contractul încheiat la distanță privind serviciile financiare poate fi încheiat și telefonic. În această situație, nu putem echivala cele două tipuri de înscrisuri.**

Instanța supremă, în cadrul unui considerent din Deciziei nr. 7/2018 privind dezlegarea unor chestiuni de drept a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a apreciat că înscrisurile pe suport informatic sunt lipsite de semnături electronice.

Considerăm că afirmația instanței este complet eronată. Astfel, înscrisul pe suport informatic constituie instrument probator al actului, dacă prezintă garanții suficient de serioase pentru a face deplină credință în privința conținutului acestuia și a identității persoanei de la care acesta emană.

Semnătura electronică asigură identificarea părții de la care emană înscrisul pe suport informatic. În lipsa acesteia, părțile nu pot fi identificate în cadrul unui înscris electronic. De asemenea, în lipsa semnăturii electronice, integritatea documentului nu este pe deplin asigurată⁵². Prin urmare, înscrisul pe suport informatic în opinia noastră, va purta o semnătură electronică.

Din cauza modului în care normele juridice referitoare la contractele încheiate la distanță și înscrisurile electronice au fost elaborate, persoanele care doresc să încheie raporturi juridice în modalitatea electronică vor fi în eroare. Există confuzii evidente întâlnite în practica judiciară, cum sunt cele demonstrate în paragrafele anterioare.

Un alt exemplu pertinent este determinat de lipsa înțelegerii, de către instanța de judecată a scopului semnăturii electronice ca mijloc de identificare în raporturile juridice încheiate electronic. Prin urmare, **legiuitorul ar fi trebuit să realizeze o legătură clară între**

⁵² Pentru mai multe aspecte referitoare la nexusul dintre înscrisul pe suport informatic și semnătura electronică, vezi: A. Rusu, *Înscrisul pe suport informatic, op. cit.*, pg. 216.

aceste tipuri de acte juridice și să explice efectul acestora într-un mod eficient. Astfel, numărul de litigii cu privire la diferitele tipuri de înscrisuri electronice ar fi fost mult mai scăzute.

Ultima secțiune este dedicată **dreptului comparat**. Cercetarea prezentată în această secțiune va avea în vedere multiple aspecte *sui generis* cu privire la anumite tipuri de semnături electronice cu caracter de noutate și administrarea înscrisurilor electronice cărora li s-a atașat aceste semnături din perspectiva dreptului comparat cu privire la valoarea probatorie a înscrisurilor electronice. Contractele cărora li s-au atașat astfel de semnături electronice, nu au mai fost deduse judecării din perspectiva valabilității încheierii acestora, în nici o instanță în această lume (niciodată). Singura excepție este reprezentată de instanța canadiană. De asemenea, vom examina teoretic posibilitatea utilizării acestor semnături electronice pentru a încheia acte juridice în România și puterea doveditoare a înscrisurilor electronice care le conțin (în legislația internă).

Emoji-ul thumbs up este utilizat în mediul online pentru a confirma anumite aspecte cu privire la o aserțiune din cadrul unui mesaj electronic. Precizăm faptul că în situația în care este posibilă identificarea celui care a utilizat **emoji-ul thumbs up** în mesajul electronic, putem considera acest emoji ca fiind o semnătură electronică. Însă, documentul electronic care cuprinde acest tip de semnătură electronică are o valoare probatorie minimă (început de dovadă), deoarece semnătura nu este legată în mod unic de semnatar (alte persoane ar putea uzita respectiva semnătură). Prin urmare, emoji-ul *thumbs up* trebuie analizat împreună cu alte semnături electronice sau utilizat în mod frecvent în încheierea contractelor electronice între aceleași părți.

Enunțăm următoarele condiții necesare pentru ca emoji-ul să poată fi utilizat în vederea încheierii unor contracte electronice (să reprezintă semnătură electronică): frecvența intrării în relații contractuale, în condiții aproape identice, între aceleași părți; limbajul specific utilizat în mediul online; scopul folosirii emoji-ului thumbs up în contractul electronic; utilizarea constantă a unei aplicații de mesagerie de către părți pentru încheierea de acte juridice, etc.

Menționăm faptul că există și alte emoji-uri care pot fi uzitate ca semnături electronice. *Exempli gratia*, emoji-ul *love* (formă de inimă, folosit în aplicația Instagram ca reacție la comentarii) poate fi folosit pentru a încheia contracte electronice în mod valabil. Acest tip de semnătură este utilizat pentru a confirma conținutul unui mesaj electronic primit.

Fișierul GIF trebuie examinat de la caz la caz pentru a determina dacă reprezintă o semnătură electronică. Astfel, precizăm două condiții primare necesare a fi îndeplinite pentru a fi utilizat *GIF*-ul în vederea semnării unui contract electronic (pentru a fi considerat o semnătură electronică): fișierul *GIF* trebuie să identifice semnatarul și trebuie să reprezinte cumva aprobarea termenilor și obligațiilor care decurg din încheierea contractului. În cazul îndeplinirii acestor condiții, ne aflăm în prezența unei semnături electronice simple.

Puterea probatorie a înscrisului electronic căruia i s-a atașat un fișier *GIF* este cea de început de dovadă. Cu titlu de exemplu, un fișier *GIF* în care este redată imaginea unei persoane care folosește gestul *thumbs up*, reprezintă un mijloc valid de aprobare a conținutului aferent unui document electronic. Alt exemplu este determinat de *GIF*-ul în care o persoană spune cuvintele *bine, de acord* (chiar dacă fișierele *GIF* nu conțin audio niciodată) și există subtitrare. Astfel, acest fișier *GIF* poate fi apreciat ca fiind o semnătură electronică.

III. CONCLUZII ȘI PROPUNERI *DE LEGE FERENDA*

Concluzionând, putem spune că mijloacele moderne de probă vor fi uzitate tot mai des datorită progresului tehnologiei. În prezent, prin intermediul internetului, oricine poate încheia acte juridice. Astfel, utilizarea înscrisurilor clasice în viitor va fi diminuată semnificativ. Legislația trebuie să răspundă la aceste necesități la nivel de societate, asigurând protecție persoanelor.

Digitalizarea justiției este inevitabilă, în special în contextul pandemic. Progresele aduse prin implementarea digitalizării sunt evidente, dar în continuare există multiple oportunități de îmbunătățire a legislației.

Sistemul judiciar, ca pilon central al statului de drept, se confruntă cu aceste cerințe în schimbare și trebuie să pună la dispoziția cetățenilor posibilitățile tehnologice corespunzătoare⁵³. Specificăm și necesitatea promovării competențelor digitale în sectorul justiției pentru a permite judecătorilor, procurorilor, personalului din justiție și altor participanți din domeniul dreptului să utilizeze în mod eficace instrumentele digitale, respectând în mod corespunzător drepturile și libertățile celor care urmăresc să li se facă dreptate⁵⁴. **Am propus organizarea de către Ministerul Justiției a unor sesiuni de instruire cu studii de caz în expertiza judiciară pentru judecători, în domenii tehnologice pentru a avea capacitatea de a lua o decizie informată cu privire la aprecierea înscrisurilor în formă electronică și a semnăturii electronice.**

Încrederea judecătorului, în aceste înscrisuri în formă electronică, este una minimală. Această afirmație este aplicabilă și la nivel de societate. Astfel, responsabilitatea eficientizării sistemului legal și judiciar, prin utilizarea acestor tehnologii, aparține legiutorului, fiind necesară elaborarea de dispoziții legale clare și eficiente. În momentul elaborării acestor prevederi, legiutorul ar trebui să aibă în vedere, necesitatea libertății de apreciere a judecătorului, cu privire la înscrisurile electronice. De asemenea, pentru asigurarea eficienței raporturilor comerciale, nu trebuie impusă necesitatea atașării unei semnături electronice extinse, unui înscris în formă electronică.

În continuare vom enumera câteva propuneri *de lege ferenda* cu titlu de exemplu:

1. De lege ferenda, prin intermediul unui act normativ, legiutorul ar trebui să abroge Capitolul I, Secțiunea a 2-a din cadrul Legii nr. 455/2001 privind semnătura electronică menționând faptul că dispozițiile Regulamentului European nr. 910/2014 referitoare la definiții sunt aplicabile direct în dreptul intern.

2. De lege ferenda, considerăm necesară definirea *înscrisului electronic* în cadrul Legii nr. 455/2001 astfel încât să fie realizată legătura directă cu normele Regulamentului European nr. 910/2014.

Prin intermediul acestor modificări, va exista un singur tip de înscris electronic. Astfel, nu vor mai exista confuzii în doctrină și jurisprudență cu privire la puterea probatorie a diferitelor înscrisuri electronice. De asemenea, este realizată o legătură directă, clară și neechivocă între normele legale care reglementează înscrisul electronic.

⁵³ Concluziile Consiliului Uniunii Europene, *op. cit.* - <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11599-2020-INIT/ro/pdf> – accesat la 6.11.2023.

⁵⁴ *Ibidem.*